

en l'any 1920, ens cridava l'atenció sobre el fet que en aquest cas els nostres pagesos havien conservat fins ara la prosòdia catalana més rigorosa *grásí a déu* en quatre síl·labes.

Altres velles fórmules i grups fraseològics, a part del de donar les gràcies, en forma el·líptica, *gràcies!*, que segueix essent general encara ara fins als últims extrems de la llengua, i no rarament en formes dialectals: *grásis* és com se sent encara en el Ross., i a Formentera sentia *nó, grásis!* quan m'oferia a fer més del que em demanaven (1963). «El Rey d'Espanya - ens enviava a buscà: / ens demana de *gràcia* si ens volíem presentà», en un romanç que sembla haver-se recollit a Vic en el S. XVIII, MilàF (*Romllo.*, ed. 1853, n. 46; ed. 1888, 84.8). En la muntanya del Princ. ha tingut ús secular la fórmula llatina *Deo gràcies* (cat., per *gratias*), com a salutació en entrar en una casa, en certa manera, premonitòria: la pronúncia vulgar en va fer *deu-grásies* (Cardós i Vall Ferrera, 1932-4); a Serenyana, vora Oliana, vaig sentir encara pronunciar-ho més sàviament *deu-grásies!* (1957): solen contestar *Déu siguen dades*.

A penes cal documentar com tot això ha restat en ús fins avui. «Expiro! De ses viles y sos ramats só hereva: / si-ls vols, jo te'n faig *gràcia*; suplanta'l amantent: / revenja 'l mon de Túbal y sa corona és teva», *Atl.* (I, 56b). *Gràcies a* convertit en locució prepositiva val 'per obra de, degut a': «Sé per fix que, *gràcies a* aquest fenòmeno, Daniel veijé ab gust marxar son fill a Barcelona», NOLLER (*Croquis*, 104).

Graciós. No ens consta si ja va usar-lo Lluïl, tot i que la frase «tenia huna filla molt bella y *graciosa*, la qual havia nom Natana» es troba en la part del *Blanquerna* solament conservada en l'ed. modernitzada de València, S. XVI (*NCl.* I, 65.11); de tota manera el trobem ja aviat en el S. XIV, si bé el sentit en què l'empra Muntaner és 'dotat, agraciat': «hac son consell que exivernàs en aquell lloc del Artaqui, qui és lloc *graciós* de totes coses»: «yo ne altre no pot saber que dues províncies sien mellors ne pus *gracioses* de totes coses com és lo regne de València e lo regne de Múrcia», *Cròn.* (388, 34).

Francesc Eiximenis ja ens el mostra amb el sentit d'«agradable»: «ne los pus savis passen pus alegrement lur temps, ne los pus sobtils e major clergues ajusten més riqueses, ne los majors machànics e obrés són pus *gracioses* a la gent que los grossers» (*Terç* I, 216.19); «*graciós*: lepidus», Busa-N. (1507, D-I-2); «entrada o principi de farsa o cosa de riure y *graciosa*: embolium», OPou (*TbPu.*, 154). *Graciosament* fou primer l'equivalència més corrent de 'gratis, de franc': «*graciosament*: gratuito; lepidus», Busa-N. (1507, D-I-2); «yo P. Gual confés deure a vós, B. P., 10 ducats: los quals me haveu prestat *graciosament*», traduït «quos mihi *gratis* mutuos dedisti», OPou (*TbPu.*, 129, 130); modernament només s'ha mantingut en el sentit de 'fent amb gràcia (de moviment o de mots)': «la Cileta romania en la primera grau de l'escala, *graciosament* recolzada a la paret», Del Bosch (*Lo Segador*, 20). *Graciositat*: «un desitj de relatar *graciositats* d'En Lluís»,

NOLLER (*Pap.*, 35). *Graciar*; *graciable*. *Gracieta*. *Graciolina*.

Agraciar; *agraciat*: «molt alegre 'stava / de veure poder l'Agna *agraciada*», MilàF (*Romllo.*, 286.10); *agraciador*, *agraciadura*, *agraciament*. *Congraciar*; *congraciament*. *Desgràcia* [Busa-N. 1507]: «insulsius, indecentia», «d. en lo falagar: illepiditas». *Desgraciar* [Lacav.]; *desgraciat* «illepidus», Busa-N. 1507; i *desgraciadament*, ib., B-VIII-5. *Disgraciós*. *Regraciar* era la forma més clàssica d'expressar sintèticament 'donar les gràcies' (preferible a *remerciar*) [c. 1390]: *regraciya* rimant amb altres vuit formes semblants de present (*tríya, criya, fríya, somíya* etc.), *Torcimany*, 553.7; ja sovint en JoMartorell: «Per mon Déu, senyora, yo no-m sent bastant en *regraciar* ne satisfacer a les rahons que la M. V. fa a Tirant, per bé que lo merèixer de Tirant sia molt ---» (Ag. II, 186) (i altres dos de JoMartorell, i altres d'altres escriptors del S. XV en el *DAG*); *regraciament* [S. XV, *DAG*]; *regraciatori* (1400, *DAG*); *regraciable*; *regraciador*.

Per a AGRAIR veg. l'article a part.

CPT.: *Gratabous*: originàriament no degué ser *grat a bous* com avui s'entén sinó alteració d'alguna forma occitana *escabrous* alteració del nom llatí *scabiosus*, que seria interpretat popularment com llatí SCABRABOVES 'grata-bous'.

¹ No sols ho faig jo: «gran amor a la llengua catalana --- *malgrat* d'ésser de formació domèstica castellana», Nicolau d'Olwer (carta de III-1960), «funes tatarinisme que es manifesta sovint entre nosaltres, *malgrat* de la fama que tenim de gent asenyada i positiva», Farran i Mayoral (en el periòdic *Ciutat*, març 1926). — ² Ni estrany a les llengües germanes, clàssic en cast.: «el juego, al que dél *se agrada*, / al fin le viene a dexar / más en cueros que la mar», Lope de Vega, *Pedro Carbonero* (*T. Ant. Esp.* VII, 2425). Per a construccions comparables allà, veg. Baralt, *Dicc. de Galic.*, 1874, a. v.; Cuervo (*Dicc. C. y R.* I, 256-8). És sabut que avui, si bé quasi del tot antiquat el verb *agradar* en el cast. d'Espanya, resta força més viu (poc menys que en català, encara que d'estil una mica més emfàtic) en el d'Amèrica (en particular Arg., Col. etc.).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *gradar*, *gradejar*, *desgradejar*, *desgradejat*, *agradar*, *agradar-se de*, *agradar-se*, *agradable*, *agradabilitat*, *agradós*, *malagradós*, *agradament*, *agradant*, *agradejar*, *agradivol*, *agradíu*, *agrado*, *agradança*, *agradatge*, *agradósia*, *agradositat*, *agrat*, *desagradar*, *desagradable*, *desagradent*, *desagradós*, *desagrat*, *grato*, *grat* adj., *gratíssim*, *gratis*, *gratitud*, *ingrat*, *ingratitud*, *gratuit*, *gratuitat*, *gratificació*, *gratificació*, *gratificador*, *congratular*, *congratulari*, *congratulatori*, *gratular*, *gratulació*, *gratulador*, *gratulós*, *regrat*, *gràcia*, *fer gràcies*, *fer gràcia*, *re-tre gràcies* i *fer gràcies*, *donar les gràcies*, *gràcia* (cf. supra), *gràcies!*, *gracis!*, *Deo gràcies*, *déu-gràcies*, *gràcies a*, *graciós*, *graciosament*, *graciositat*, *graciar*, *graciable*, *gracieta*, *graciolina*, *agraciari*, *agraciat*, *agraciador*, *agraciadura*, *agraciament*, *congraciar*, *congraciador*,